

**Rekomendacje Zespołu MEN
ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych
odnośnie zmian w systemie edukacji dzieci i młodzieży
o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych**

Warszawa, listopad 2009 r.

Spis treści

A. Rekomendacje zmian zasadniczych dotyczących dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami na wszystkich poziomach edukacji	3
A. 1. Proponowane zmiany o charakterze systemowym.....	3
A. 2. Proponowane zmiany dotyczące organizacji pracy placówek	5
A. 3. Proponowane zmiany dotyczące przygotowania i doskonalenia nauczycieli.....	7
B. Rekomendacje dotyczące dzieci z SPR do rozpoczęcia nauki szkolnej	8
C. Rekomendacje dotyczące edukacji uczniów ze SPE na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum	9
D. Rekomendacje dotyczące edukacji osób z głębokim upośledzeniem umysłowym	10
E. Rekomendacje dotyczące młodzieżowych ośrodków wychowawczych (MOW) i młodzieżowych ośrodków socjoterapii (MOS)	11
F. Rekomendacje dotyczące szkół przyszpitalnych.....	11
G. Rekomendacje dotyczące kształcenia ponadgimnazjalnego uczniów ze SPE	13
H. Rekomendacje zmian legislacyjnych będących podstawą pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej dzieciom i młodzieży ze SPR/SPE i ich rodzinom.....	14

A. Rekomendacje zmian zasadniczych dotyczących dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami na wszystkich poziomach edukacji

A. 1. Proponowane zmiany o charakterze systemowym

1. Zmiana zasad organizowania edukacji i pomocy dzieciom i młodzieży z zaburzeniami funkcjonowania: odejście od zamkniętej listy niepełnosprawności na rzecz nowej definicji specjalnych potrzeb rozwojowych (SPR) i edukacyjnych (SPE) po to, by żadne potrzebujące dziecko nie pozostawało poza systemem pomocy:

Dzieci i młodzież ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi (SPR) i edukacyjnymi (SPE) to te, u których stwierdza się spektrum objawów utrudniających lub uniemożliwiających funkcjonowanie: ruchowe, sensoryczne, poznawcze, w zakresie komunikacji, emocjonalno-społeczne i/lub psychiczne, wpływających na jakość życia i pełnienie ról społecznych teraz i/lub w przyszłości.

Dzieci ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi to dzieci od urodzenia do rozpoczęcia nauki w szkole. Dzieci i młodzież od momentu rozpoczęcia nauki w szkole do jej ukończenia określa się mianem **dzieci i młodzież ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi**.

2. Wprowadzenie nowych zasad przedłużania etapów edukacyjnych (po obniżeniu wieku rozpoczynania obowiązku szkolnego do 6 lat):
  - 6 – 8 lat: uczeń powinien rozpocząć realizację obowiązku szkolnego (rok więcej, by lepiej przygotować się do rozpoczęcia obowiązku szkolnego)
  - do 16 lat: uczeń powinien ukończyć szkołę podstawową
  - do 20 lat: uczeń powinien ukończyć gimnazjum (jest już pełnoletni, koniec realizacji obowiązku szkolnego)
  - do 24 lat: uczeń powinien ukończyć szkołę ponadgimnazjalną – tu „normalizacyjne” możliwości integracji wydłużają się i jest czas na lepsze przygotowanie do egzaminu maturalnego, do pracy lub dalszej edukacji na studiach.
3. Zastąpienie opinii i orzeczeń Kartą Potrzeb i Świadczeń, dynamicznym dokumentem, w którym cyklicznie stwierdza się specjalne potrzeby dziecka w poszczególnych sferach funkcjonowania, proponuje się działania wspomagające, kompensujące i terapeutyczne oraz rodzaj placówki edukacyjnej, a także monitoruje się historię terapii i edukacji dziecka. Karta upoważnia do odebrania przewidzianych usług.

4. Opracowanie katalogu specjalnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych na podstawie międzynarodowej klasyfikacji ograniczeń aktywności i uczestnictwa ICF oraz przypisanie im rang trudności i wagi potrzeb przekładalnych na sugerowany poziom finansowania w postaci subwencji.
5. Finansowanie ucznia ze SPE niezależnie od miejsca edukacji (szkoła ogólnodostępna, szkoła integracyjna, szkoła specjalna) – subwencja powinna być przekazywana w całości placówce kształcącej danego ucznia.
6. Porządkowanie systemu poprzez tworzenie sieci powiatowych Centrów Edukacyjno-Terapeutycznych (CET), które pełniłyby rolę koordynującą działania wobec dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami, ich rodzin oraz placówek edukacyjno-terapeutycznych. Do tworzenia Centrów można wykorzystać istniejącą infrastrukturę (poradnie psychologiczno-pedagogiczne lub szkoły specjalne).
  - a. Wprowadzenie w Karcie Potrzeb i Świadczeń zapisu obligującego zespół orzekający do wskazania najlepszej w opinii zespołu placówki dla danego dziecka wraz z uzasadnieniem. Zagwarantowanie rodzicom prawa do ostatecznej decyzji o wyborze placówki dla swojego dziecka. Zapisy powinny gwarantować elastyczną możliwość zmiany placówki na kolejnych etapach edukacyjnych
  - b. Koordynowane przez CET wspieranie dziecka w okresie adaptacyjnym przy przekraczaniu progów edukacyjnych poprzez przekazanie kompetencji dotyczących dziecka kolejnemu zespołowi, który będzie się nim zajmował. Spotkanie zespołów, przekazanie informacji o warunkach wspomagających dziecko i wypracowanych z dzieckiem skutecznych sposobach pracy, ewentualnie tzw. szkolenie przywarsztatowe nowego zespołu w nowym miejscu.
  - c. Stworzenie elastycznego systemu gospodarowania zasobami kadrowymi poprzez zatrudnienie w Centrach Edukacyjno-Terapeutycznych specjalistów i asystentów do dyspozycji placówek edukacyjnych (specjalista prowadzący zajęcia w przedszkolu czy szkole nie jest zatrudniony tam, lecz w CET i może być do dyspozycji kilku placówek w zależności od potrzeb, na optymalny okres). Wśród specjalistów powinni znaleźć się: psycholodzy, logopedzi (w tym zajmujący się komunikacją osób niemówiących), pedagodzy specjaliści z zakresu różnych rodzajów pedagogiki specjalnej, także rehabilitanci, nauczyciele szkół specjalnych różnych typów.
  - d. Utworzenie w Centrach Edukacyjno-Terapeutycznych systemu doradztwa/poradnictwa dla rodziców w sprawach edukacyjnych, prawnych, socjalnych, medycznych (zadanie wymagające współpracy międzyresortowej).

- e. Nałożenie na CET obowiązku prowadzenia bezpłatnych wypożyczalni specjalistycznych pomocy dydaktycznych i innego oprzyrządowania. Zagwarantowanie środków na zakup pomocy i prowadzenie wypożyczalni.
  - f. Zobligowanie CET do prowadzenia systematycznej superwizji nauczycieli pracujących z uczniami ze SPE.
  - g. Powołanie przy CET instytucji pełniącej rolę niezależnego arbitra rozpatrującego rozbieżności stanowisk rodziców i specjalistów – zapewnienie rodzicom dzieci ze SPE jasnej i dostępnej procedury odwoławczej. Instytucja odwoławcza nie powinna podlegać dyrektorowi CET, by zagwarantować niezawisłość i bezstronność. Przygotowanie mediatorów do tego rodzaju działań.
7. Zapewnienie każdemu uczniowi ze SPE wyposażenia właściwego do jego specjalnych potrzeb edukacyjnych określonych w Karcie Świadczeń i Potrzeb.
  8. Zorganizowanie systemu informacji: stworzenie regionalnych elektronicznych, dynamicznych baz danych i rejestrów na rzecz osób o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych (ROSPER) by budować zaplecze pomocowe w sposób racjonalny, stosowanie do potrzeb dzieci w danym regionie oraz skutecznie koordynować działania wobec dziecka, rodziny i nauczycieli.
  9. Zagwarantowanie realizacji świadczeń proponowanych w Karcie Potrzeb i Świadczeń poprzez zorganizowanie i wspieranie regionalnej współpracy międzyresortowej oraz przepływu informacji o potrzebach dzieci „ku górze”.
  10. Zorganizowanie oficjalnej, urzędowej platformy cyfrowej do promocji dobrych praktyk z zakresu organizacji opieki, edukacji i terapii wobec dzieci i młodzieży ze SPR/SPE.

A. 2. Proponowane zmiany dotyczące organizacji pracy placówek

1. Ustanowienie funkcji oraz standardów szkolenia i działania koordynatora ds. dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych w ogólnodostępnych placówkach edukacyjnych, w których pojawiają się takie dzieci. Koordynator winien być pedagogiem specjalnym. Miałyby pozostawać w łączności z Centrum Edukacyjno-Terapeutycznym. Wytyczne można zawrzeć w rozporządzeniu o pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

2. Możliwość zatrudniania w placówkach edukacyjnych (w uzasadnionych przypadkach) asystenta osoby niepełnosprawnej, którego rolą byłoby wspieranie dzieci ze SPE .
3. Wprowadzenie w rozporządzeniu o ramowych statutach szkół i placówek zapisu zapewniającego szkołom ogólnodostępnym, w których są uczniowie ze SPE, zatrudnianie pedagogów specjalnych zależnie od liczby dzieci ze SPE oraz ich potrzeb.
4. Wprowadzenie do rozporządzeniu o statutach szkół zapisów pozwalających dyrektorom/radom pedagogicznym szkół ogólnodostępnych i integracyjnych na decydowanie o liczebności klas i kwalifikowaniu do nich uczniów. Liczba uczniów ze SPE w klasie powinna być uwarunkowana rodzajem i stopniem zaburzeń występujących u uczniów.
5. Nałożenie na placówki obowiązku przekazywania szkole, do której odchodzi dziecko (z powodu przejścia na kolejny etap edukacyjny lub zmiany szkoły w ramach jednego etapu edukacyjnego) informacji o programach i dostosowaniach programowych, jakie uczeń wcześniej realizował (wypracowane najlepsze pomysły na pracę z danym dzieckiem).
6. Nałożenie na placówki wszystkich typów obowiązku tworzenia na potrzeby dziecka ze SPE indywidualnego programu rozwoju i edukacji. Od etapu gimnazjum program powinien być tworzony z udziałem ucznia. Program powinien zawierać plan dalszego kształcenia się, wyboru orientacji zawodowej oraz samodzielnego funkcjonowania w dorosłym życiu.
7. Promowanie stosowania w placówkach edukacyjnych systemów komunikacji wspomagającej i alternatywnej kompensujących brak funkcjonalnej mowy u uczniów tak, by realizacja podstawy programowej nie była zablokowana tym właśnie czynnikiem. Sugestie stosowania odpowiednich sposobów porozumiewania się można zawrzeć w komentarzach do podstawy programowej, na wszystkich poziomach edukacji.
8. Wprowadzenie dodatkowej, obowiązkowej oceny opisowej dla każdego ucznia ze SPE od klasy IV szkoły podstawowej do końca edukacji niezależnie od miejsca pobierania nauki.
9. Zapewnienie we wszystkich typach placówek codziennej opieki pielęgniarstwa (w wymiarze odpowiadającym potrzebom dzieci uczących się w danej szkole). Zadanie wymaga współpracy międzyresortowej.

A. 3. Proponowane zmiany dotyczące przygotowania i doskonalenia nauczycieli

1. Zrezygnowanie z segregacyjności pod względem rodzaju niepełnosprawności na studiach pedagogiki specjalnej – absolwent pedagogiki specjalnej powinien być w stopniu podstawowym wyszkolony w pracy z uczniem z każdym rodzajem niepełnosprawności, natomiast obowiązkowo powinien posiadać specjalizację z jednego rodzaju niepełnosprawności.
2. Włączenie metodyki komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC) jako przedmiotu obligatoryjnego (lub obligatoryjnego bloku tematycznego) do programów studiów z zakresu pedagogiki specjalnej, logopedii, wczesnego wspomaganie rozwoju i psychologii o specjalności defektologia.
3. Wprowadzenie na wszystkich nauczycielskich i pedagogicznych kierunkach studiów przedmiotu „Przygotowanie do pracy z uczniami ze SPE” realizowanego warsztatowo, a także zagwarantowanie studiowania danego przedmiotu pod kątem pracy z uczniem ze SPE, umiejętności opracowywania indywidualnych programów edukacyjnych i dostosowań realizacji programu dla różnych grup uczniów. Zapewnienie studentom, o których mowa praktyki z uczniami ze SPE w powołanych tzw. „szkołach ćwiczeń”.

Działania w zakresie doskonalenia nauczycieli czynnych zawodowo

4. Przygotowanie i zrealizowanie na terenie całej Polski dla wszystkich nauczycieli szkół ogólnodostępnych i integracyjnych kursu nt. umiejętności wychowawczych (psychologicznych) pod kątem uczniów ze SPE, budowania bezpiecznego klimatu w szkole oraz budowania współpracy z rodzicami.
5. Przeszkolenie wszystkich już pracujących nauczycieli - przedmiotowców w zakresie pracy z uczniami ze SPE (wizyty, hospitacje studyjne).
6. Zorganizowanie (dla pedagogów specjalnych i asystentów) szkoleń z zakresu przygotowywania zadań dla poszczególnych uczniów ze SPE na bazie profesjonalnych programów komputerowych.
7. Przygotowanie wszystkich logopedów, psychologów i pedagogów specjalnych w zakresie wspomagającej i alternatywnej komunikacji.
8. Włączenie do awansu zawodowego problematyki dzieci ze SPE (ze szczególnym uwzględnieniem awansu na stopień nauczyciela mianowanego i dyplomowanego –

obowiązkowe wykazanie się umiejętnością rozpoznawania i rozwiązywania problemów edukacyjnych, wychowawczych lub innych powinno dotyczyć także ucznia ze SPE).

B. Rekomendacje dotyczące dzieci z SPR do rozpoczęcia nauki szkolnej

1. Zmiana progu kwalifikacji dzieci do zajęć wczesnego wspomaganie rozwoju: zamiana zapisu „dzieciom (...) od momentu wykrycia niepełnosprawności” na „dzieciom, u których stwierdzono opóźniony lub nieprawidłowy rozwój w jednej lub kilku sferach funkcjonowania”.
2. Zmiana liczby godzin terapii przysługujących dzieciom kierowanym na wczesne wspomaganie rozwoju z 4-8 w miesiącu na 2-16 w miesiącu i wprowadzenie możliwości rozliczania ich w okresie roku szkolnego, kalendarzowego lub danego etapu rozwojowego/edukacyjnego dziecka.
3. Opracowanie standardu organizacji i funkcjonowania zespołu wczesnego wspomaganie rozwoju z uwzględnieniem:
  - a. promowania domowego trybu zajęć dla dziecka i jego rodziny zwłaszcza wobec dzieci najmłodszych,
  - b. określenia zasad, na jakich rozliczany będzie dojazd specjalistów do domu rodzinnego dziecka, jeśli chodzi o tereny znacznie oddalone od siedziby zespołu wczesnego wspomaganie rozwoju.
4. Uregulowanie zasad korzystania z zajęć wczesnego wspomaganie rozwoju przez dzieci uczęszczające do przedszkoli specjalnych oraz ich rodziny w kierunku zasady, że otrzymują oni całą potrzebną pomoc w macierzystej, specjalistycznej placówce.
5. Zagwarantowanie dzieciom o specjalnych potrzebach dostępu do zajęć rewalidacyjnych niezależnie od typu placówki, do której uczęszczają.
6. Finansowanie dojazdu dzieci i rodziców na zajęcia wczesnego wspomaganie rozwoju i do przedszkola w uzasadnionych przypadkach.
7. Wpisanie pierwszeństwa dzieci o SPR jako drugiego kryterium (po pierwszeństwie dzieci 5-6 letnich) przyjęć do przedszkoli z racji obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego.

8. Odraczenie od obowiązku szkolnego tylko o 1 rok (analogicznie do przedłużania etapu edukacyjnego), w szczególnie uzasadnionych przypadkach maksymalnie do 2 lat.

C. Rekomendacje dotyczące edukacji uczniów ze SPE na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum

1. Nałożenie na szkoły obowiązku przyjmowania zgłaszających się dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE) oraz dostosowania warunków i form kształcenia do potrzeb tych dzieci.
2. Nałożenie na dyrektorów wszystkich typów szkół obowiązku zapewnienia uczniowi ze SPE potrzebnych specjalistycznych pomocy dydaktycznych i koniecznego oprzyrządowania. Wybór pomocy powinien leżeć w gestii dyrektora.
3. Wobec uczniów z SPE wprowadzenie zmian w zakresie realizacji podstawy programowej – wprowadzenie nauczania zróżnicowanego z podziałem na poziomy, podstawowy (A), średni (B) i rozszerzony (C). System powinien zapewniać możliwość płynnego przechodzenia między poziomami, a kwalifikowanie do określonego poziomu powinno następować po wyznaczonym czasie obserwacji postępów ucznia przez nauczycieli.
4. Dokonanie zmian w siatce godzin przewidzianych dla gimnazjum – zwiększenie liczby godzin na zajęcia z techniki, przedsiębiorczości, ukierunkowania zawodowego.
5. Zapewnienie większej elastyczności ramowych planów nauczania. Zapewnienie dyrektorom większej możliwości decydowania o ilości godzin przeznaczonych na poszczególne przedmioty nauczania. Celem powinna być realizacja indywidualnych programów edukacyjnych, uwzględniających wszystkie sfery rozwoju ucznia (komunikację, rozwój poznawczy, emocjonalny, uspołecznienie, motorykę małą, motorykę dużą, samoobsługę).
6. Zapewnienie uczniowi ze SPE możliwość korzystania z nauki języków obcych na miarę jego potrzeb i możliwości. Elastyczność w tym zakresie powinna gwarantować: pozostawienie dyrektorowi i radzie pedagogicznej decyzję o liczbie nauczanych języków, możliwość odstąpienia od oceniania, możliwości wykorzystania godzin na naukę języka obcego na naukę językowego komunikowania się w języku ojczystym w formie alternatywnej (w przypadku uczniów niemówiących i niemówiących ze sprzężoną niepełnosprawnością) itp. Nałożyć na szkołę obowiązek zapewnienia w razie potrzeby specjalistycznego oprzyrządowania umożliwiającego dziecku naukę języka obcego.

7. Uregulowanie kwestii przedmiotu *komunikacja wspomagająca i alternatywna* w siatkach godzin. Zniesienie konieczności nauczania tego przedmiotu (w niektórych klasach prowadzenie takiego przedmiotu dla wszystkich uczniów jest bezzasadne). Umożliwienie prowadzenia go dla tych uczniów, którzy tego potrzebują w postaci zajęć grupowych lub indywidualnych.
8. Opracowanie oficjalnego programu, pomocy dydaktycznych oraz ścieżki doskonalenia nauczycieli komunikacji wspomagającej i alternatywnej; określenie wymagań wobec nauczyciela prowadzącego przedmiot.
9. Nałożenie na Centra Edukacyjno-Terapeutyczne obowiązku zatrudniania doradców zawodowych znających specyfikę pracy z dziećmi ze SPE, przygotowanych do prowadzenia stałej współpracy z gimnazjami. Każde gimnazjum powinno korzystać z łatwego dostępu do doradcy zawodowego. Doradcy powinni być zatrudniani w CET i przypisani do jednej lub kilku szkół (zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami).

D. Rekomendacje dotyczące edukacji osób z głębokim upośledzeniem umysłowym

Podtrzymanie dotychczasowego rozporządzenia z 1997 roku z modyfikacjami dotyczącymi poniższych obszarów:

1. Nadanie osobom z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim statusu i praw ucznia, a tym samym umożliwienie korzystania z dowozów, z opieki w świetlicy, wydawania świadectw i legitymacji szkolnych.
2. Maksymalne ograniczenie liczby osób z głębokim upośledzeniem kierowanych do indywidualnych zajęć rewalidacyjno – wychowawczych; realizacja obowiązku szkolnego tej grupy uczniów powinna odbywać się przede wszystkim w zespołach rewalidacyjno – wychowawczych.
3. Zalecenie tworzenia zespołów rewalidacyjno-wychowawczych dostosowanych do wieku uczniów: dziecięcych, nastolatków i dorosłych.
4. Zapisanie obowiązku zmiany placówki edukacyjnej przynajmniej raz w ciągu całego ciągu realizacji obowiązku szkolnego i obowiązku nauki. Podyktowane to jest przeciwdziałaniem do skazywania tej grupy uczniów do przebywania, w skrajnych przypadkach, przez 22 lata w jednej placówce, w grupach niedostosowanych do wieku uczniów.

5. Inicjowanie powstawania placówek dla określonych grup wiekowych uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim.
6. Wprowadzenie konieczności realizacji indywidualnego programu dostosowanego nie tylko do możliwości rozwojowych, ale też do wieku ucznia.

E. Rekomendacje dotyczące młodzieżowych ośrodków wychowawczych (MOW) i młodzieżowych ośrodków socjoterapii (MOS)

1. Usunięcie MOS poza Ustawę o Postępowaniu w Sprawach Nieletnich.
2. Profilowanie MOW-ów. Tworzenie ośrodków specjalnych o konkretnym profilu, bądź tworzenie oddziałów profilowanych w istniejących ośrodkach. Daje to możliwość zatrudnienia specjalistów, np. psychiatrów.
3. Ustalenie standardów pobytu i resocjalizacji w MOW (przekazanie kompetencji akredytacyjnych, badania jakości realizowane np. przez ORE).
4. Systematyczne wprowadzanie aktualnych danych, dotyczących wychowanków, do systemu komputerowego w celu wyeliminowania pustostanów.
5. Sporządzenie indeksu dotyczącego podziału zagrożeń i zachowań klasyfikujących wychowanków przyjmowanych do MOW o określonym profilu.
6. Oddzielenie rozporządzenia w sprawie organizacji i zasad działania MOW od obecnie obowiązującego rozporządzenia „placówkowego”.

F. Rekomendacje dotyczące szkół przyszpitalnych

1. Zdjęcie ze szkół szpitalnych obowiązku:
  - a. powoływania samorządu uczniowskiego oraz organów z udziałem rodziców z racji ograniczonej czasowości przebywania w szpitalu;

- b. prowadzenia księgi ucznia (unikanie podwójnej ewidencji, uczniowie wykazywani są w placówkach macierzystych, a w szkołach szpitalnych w dziennikach lekcyjnych, dokumentacji zajęć pozalekcyjnych i dokumentacji medycznej);
  - c. planowania zajęć w rozliczeniu 3-letnim (wskazane jest ustalenie roku „średniego” z przedmiotami niezbędnymi do realizacji podstawy programowej).
2. Opracowanie nowej dokumentacji – dzienników pracy dydaktycznej, wychowawczej – dostosowanych do specyfiki placówki.
  3. Opracowanie zapisu umożliwiającego kształcenie uczniów ze wszystkich typów szkół ponadgimnazjalnych (licea różnych typów, technika, szkoły zawodowe, inne) w zakresie przedmiotów ogólnokształcących w liceum organizowanym przy zakładach opieki zdrowotnej.
  4. Zmiana zapisu w art. 71c pkt. 1 Ustawy o Systemie Oświaty dotyczącego opłat za pomieszczenia użytkowe (propozycja w raporcie).
  5. Umożliwienie realizowania przedmiotów: plastyka, muzyka, technika w ramach zajęć pozalekcyjnych.
  6. Traktowanie zespołu szkół w szpitalu, gdzie osobą decyzyjną jest jeden dyrektor, jako ujednoczonej, nierozzerwalnej, wieloczęłkowej jednostki w ramach zatrudniania, rozliczania godzin, zespołów klasowych tworzonych przez dyrektora.
  7. Dostosowanie sprawozdawczości do SIO w zakresie:
    - a. sal, majątku, wyposażenia, biblioteki jako istniejących w całym zespole szkół, jak to faktycznie jest, a nie w rozbiciu na poszczególne jednostki,
    - b. ilości godzin pracy dla poszczególnych szkół podczas gdy nauczyciele zatrudnieni są w zespole szkół. Nie sposób w szkole szpitalnej będącej zespołem, zdecydować, czy fachowiec pracujący dla wszystkich pacjentów – uczniów jest nauczycielem szkoły podstawowej, czy już liceum.
  8. Stworzenie jednego rozdziału budżetowego dla zespołu szkół; podział na poszczególne jednostki przy istnieniu zespołu kierowanego przez jednego dyrektora bardzo utrudnia rozliczenia finansowe.
  9. Przyznanie dyrektorowi większej elastyczności w zakresie organizacji pracy szkoły w szpitalu (np. w decydowaniu o przydziale godzin w zespole klasowym z uwzględnieniem wydolności wysiłkowej).

G. Rekomendacje dotyczące kształcenia ponadgimnazjalnego uczniów ze SPE

1. Zagwarantowanie uczniom ze SPE możliwości edukacji w różnych typach placówek na poziomie ponadgimnazjalnym z zapewnieniem:
  - a. profesjonalnego prowadzenia w ramach nadzorowanych, systemowych i zaprogramowanych przez osoby przygotowane do pracy z niepełnosprawnymi,
  - b. przygotowania uczniów niepełnosprawnych do wyboru zawodu, którego nauczanie powinno mieć miejsce w warunkach kształcenia specjalnego, z zastosowaniem specyficznych form i metod pracy oraz z indywidualnym doбором ścieżki zawodowej do predyspozycji ucznia już na poziomie gimnazjum.
2. Umożliwienie uczniowi niepełnosprawnemu nauki do 24 roku życia poprzez dowolne wydłużenie nauki na poziomie szkoły ponadgimnazjalnej (lepsze przygotowanie się do matury, do egzaminu zawodowego, do wykonywania pracy na otwartym rynku (także wspomaganey)). Decyzję o wydłużeniu powinna podejmować rada pedagogiczna zgodnie z faktycznymi potrzebami ucznia i jego możliwościami rozwojowymi, w porozumieniu z rodzicami.
3. Zapewnienie, poprzez odpowiednie zapisy w prawie oświatowym, indywidualnego wsparcia dla niepełnosprawnego ucznia i nauczycieli przez tzn. "nauczyciela dochodzącego" zgodnie z typem niepełnosprawności. Realizacja powyższego zadania byłaby możliwa poprzez Centra Edukacyjno-Terapeutyczne. Ich zadaniem byłoby wsparcie ucznia ze SPE, jego rodziny, szkoły, a także pomoc w pozyskaniu/wypożyczeniu specjalistycznego sprzętu i pomocy dydaktycznych.
4. Elastyczne traktowanie planów nauczania dla uczniów ze SPE w szkołach ponadgimnazjalnych. Przy zachowaniu ogólnej liczby godzin realizowanych tygodniowo podział godzin pozostawałby w gestii rad pedagogicznych.
5. Zagwarantowanie możliwość wyboru przedmiotów ogólnokształcących stosownie do kierunku kształcenia zawodowego realizowanego przez uczniów ze SPE.
6. Zorganizowanie w ośrodkach/centrach doskonalenia nauczycieli profesjonalnego doradztwa dla nauczycieli realizujących edukację z uczniami ze SPE z różnymi niepełnosprawnościami na poziomie kształcenia ponadgimnazjalnego.

7. Zatrudnienie nauczycieli-doradców zawodowych w centrach kształcenia i doskonalenia nauczycieli zawodu oraz w szkołach ponadgimnazjalnych kształcących uczniów ze SPE. Powierzenie im zadań z orientacji zawodowej i poradnictwa zawodowego dla uczniów i ich rodzin.
8. Stworzenie możliwości dostosowania egzaminów zewnętrznych (w tym maturalnych) do możliwości i charakteru niepełnosprawności ucznia, by nie powodowały wykluczenia, a wyrównywały szanse edukacyjne i społeczne.
9. Zweryfikowanie systemu zawodowych egzaminów zewnętrznych dla uczniów ze SPE. Dotychczasowy system powodował wykluczenie większości absolwentów z rynku pracy (szczegółowe wyjaśnienia w raporcie III). Popieramy postulat Zespołu ds. kształcenia zawodowego zmieniający formułę egzaminów zewnętrznych zawodowych.
10. Uwzględnienie w programach MEN doposażenia szkół zawodowych kształcących uczniów ze SPE.
11. Odtworzenie formy ekwiwalentu finansowego dla uczniów ze SPE za praktyczną naukę zawodu (ze względu na fakt, iż uczniowie ze SPE trafiają do szkół zawodowych już jako uczniowie pełnoletni, nie mogą odbywać zajęć praktycznych u pracodawców jako młodociani pracownicy)
12. Wprowadzenie obowiązkowych staży i wspieranych praktyk zawodowych dla uczniów o SPE w miejscach pracy, by zagwarantować przede wszystkim praktyczne, a nie czysto teoretyczne wykształcenie zawodowe. Organizacją praktyk powinien zajmować się doradca zawodowy.

H. Rekomendacje zmian legislacyjnych będących podstawą pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej dzieciom i młodzieży ze SPR/SPE i ich rodzinom

Optymalizacja świadczonej pomocy psychologiczno – pedagogicznej wymaga zmian dotyczących:

1. Udzielania pomocy dzieciom ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i umożliwienia wydawania opinii o potrzebie wczesnego wspomagania dzieciom ze specjalnymi

potrzebami rozwojowymi, a także orzeczeń dla dzieci i uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Konieczne zmiany w przepisach:

- rozporządzenia MEN z dnia 3 lutego 2009 w sprawie organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci,
- rozporządzenia MEN z dnia 18 września 2008r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno – pedagogicznych.

2. Odejścia od katalogu niepełnosprawności. Konieczne zmiany w przepisach:

- rozporządzenia MENiS z dnia 18 stycznia 2005 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach,
- rozporządzenia MENiS z dnia 18 stycznia 2005 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych,

3. Zasad wydawania opinii psychologiczno-pedagogicznych. Konieczne zmiany w przepisach:

- rozporządzenia MENiS z dnia 11 grudnia w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno – pedagogicznych w tym poradni specjalistycznych,
- rozporządzenia MEN z dnia 30 kwietnia 2007 roku w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych.

4. Określenia zasad powoływania CET i wskazanie ich zadań oraz zasad współpracy z poradniami, szkołami i placówkami. Konieczne zmiany w przepisach:

- rozporządzenia MENiS z dnia 11 grudnia w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno – pedagogicznych w tym poradni specjalistycznych,
- rozporządzenia MENiS z dnia 7 stycznia 2003 roku w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno – pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach.

Redakcja dokumentu: A. Smyczek, A. Wolski na podstawie opracowań częściowych autorstwa członków Zespołu

Załącznik nr 1

Członkowie Zespołu Ekspertów MEN ds. Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych

Nazwisko i imię	Miejsce pracy	Telefony	Adres e-mailowy
1 Czarnocka Marzenna	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 13, ul. Odrowąża 75, 03-358 Warszawa	praca: (022) 811 05 22	ppp13@neostrada.pl
2 Czech Ewa	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna „Osiek”, ul. Osiek 11/12, 80-842 Gdańsk Gdańska Fundacja Oświatowa	praca: (058) 305 80 60 praca: (058) 305 80 61	czech.ewa@gfo.pl
3 Cyroń Witold	Kuratorium Oświaty w Katowicach Delegatura w Rybniku Ul. 3 Maja 27	praca: (032) 42 23 802	witoldcyron@op.pl
4 Dońska-Olszko Małgorzata	Zespół Szkół nr 109 dla dzieci z niepełnospra- wnością ruchową i złożoną ul. Białobrzaska 44, 02-325 Warszawa	praca: (022) 659 56 75	mdonska@poczta.onet.pl
5 Fałek Elżbieta	Urząd Miasta Radomia Wydział Edukacji, Sportu i Turystyki ul. Stefana Żeromskiego 53, 26-600 Radom	praca: (048) 362 08 41	elfale@poczta.onet.pl
6 Ilorek Anna	Społeczne Przedszkole Integrycyjne STO ul. Wolumen 3, 01-912 Warszawa	praca: (022) 663 55 21	annaflorek@wp.pl
7 Gołubiew- Konieczna Monika	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 7, ul. Traugutta 72, 80-229 Gdańsk- Wrzeszcz	praca: (058) 341 39 50	m.golubiew@gmail.com
8 Gorący Małgorzata	Dolnośląskie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży z MPD „OSTOJA”, ul. Stawowa 1a, 50-015 Wrocław	praca: (071) 344 78 02	m.goracy@ostoja.org.pl m.goracy@wson.wroc.pl
9 Jachimczak Beata	Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Łodzi ul. Żeromskiego 115 90-542 Łódź	praca: (042) 630 30 72	beata.jachimczak@wsp.lodz.pl
10 Klaro-Celej Lidia Wiceprzewodnicząca Zespołu	Zespół Placówek Szkolno - Rewalidacyjno- Wychowawczych Nr 1, ul. Beńska 5 02-638 Warszawa Doradca metodyczny w zakresie kształcenia specjalnego m. st. Warszawy Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno- Społecznych i Szkoleń ul. Hoża 88	praca: (022) 848 55 30	l.klaro-celej@wp.pl lidia.klaro.celej@wcies.edu.pl
11 Krawczyk Ewa Przewodnicząca Zespołu			
12 Król Maria	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym „KROK ZA KROKIEM” ul. Peowiaków 6a, 22-400 Zamość	praca: (084) 639 33 11	marikrol@poczta.onet.pl biuro@spdn.pl
13 Michalczuk Grażyna Lidia	Zespół Szkół Nr 78 im Ewy Szelburg-Zarembiny przy Centrum Zdrowia Dziecka w Warszawie, Al. Dzieci Polskich 20 04 - 736 Warszawa	praca: (022) 815 11 23	glm@autograf.pl dyr_zss78@op.pl

Nazwisko i imię	Miejsce pracy	Telefony	Adres e-mailowy
14 Ługowski Łukasz	Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii nr 2 „KAŹ” ul. Żorzy 17, 04-639 Warszawa	praca: (022) 613 35 76 praca: (022) 613 35 42	lugaszkat@wp.pl lugaszk9@wp.pl
15 Moczydłowski Sławomir	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy „Promyk”, Plac 11 Listopada 38 19-110 Goniądz	praca: (085) 738 00 23	slawomir.moczydlowski@mowgoniadz.pl
16 Moszczyńska Urszula	Publiczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 19, ul. Małcużyńskiego 5 02-793 Warszawa	praca: (022) 648 68 37	ulamoszcz@wp.pl
17 Pulwarska Violetta	Kuratorium Oświaty w Warszawie Wydział Wychowania i Kształcenia Specjalnego, ul. Nowogrodzka 10, 00-513 Warszawa	praca: (022) 621 66 79 praca: (022) 621 67 04	violetta.pulwarska@kuratorium.waw.pl
18 Rodak Izabela	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna ul. Generała Władysława Andersa 16 43- 100 Tychy	praca: (032) 227 23 92	izabela.rodak@wp.pl
19 Politańska Magdalena	Zespół Szkół Integracyjnych nr 71 im. Edmunda Bojanowskiego ul. Deotymy 37, Warszawa	praca: (022) 836 0312	mpolitanska@op.pl
20 Rybicka Małgorzata	Specjalny Ośrodek Rewalidacyjno-Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży z Autyzmem, ul. Dąbrowszczaków 28 80-365 Gdańsk	praca: (058) 553 40 32	osrodek@autyzm.net.pl
21 Smyczek Alina Sekretarz Zespołu	Stowarzyszenie „Mówić bez Słów” Zespół Szkół Specjalnych nr 11 Al. Dygasińskiego 25, 30-820 Kraków	praca: (012) 659 15 12	alina.smyczek@gmail.com
22 Szostak Barbara	Zespół Społecznych Szkół Specjalnych „Dać Szansę” STO, ul. Głogowa 2b 02-639 Warszawa	praca: (022) 848 49 02	barbara.szostak@dacszanso.neostrada.pl
23 Tomaszewska Anna	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy Nr 6 ul. Dziewanny2 91-866 Łódź	praca (042) 6577941	slabowidz@wp.pl
24 Wdówik Paweł	Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych Uniwersytetu Warszawskiego, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28 00-927 Warszawa	praca: (022) 552 42 22	pawel.wdowik@uw.edu.pl
25 Wojciechowska Jolanta Wiceprzewodnicząca Zespołu	Zespół Szkół Zawodowych Specjalnych nr 2, Al. I Dyzwizji 16/18, 91-836 Łódź	praca: (042) 657 16 53	wojciechowska@poczta.onet.pl
26 Wolski Andrzej	Zespół Szkół Specjalnych nr 13 dla Dzieci i Młodzieży z Autyzmem, ul. Szopkarzy 8, 30-328 Kraków	praca: (012) 415 40 84	andrzejwolski@op.pl